

Fuga

Enkele tientallen kilometers voor Kristiansand, waar we Noorwegen zouden verlaten, gaf een prachtige granietwand, diagonaal grijs-zwart gestreept, aanleiding voor een laatste lunchpauze. Na het eten liep Gerhard alvast de weg vooruit. Ik zou hem later wel weer oppikken met de bus, omdat ik nog even de stenen wand wilde betasten en fotograferen voor we de duinen van Noord-Denemarken zouden bereiken: het definitieve einde van 'vaste' grond.

Vlak voor de wand lag hij daar als een volkomen verrassing op de grond en daarmee viel alles op z'n plaats. Volmaakt van vorm en maat, grijs-zwart gestreept als een kleine uitvoering van de enorme rotswand, lag de kop voor me. In mijn hoofd laaide de muziek op. Behoedzaam liep ik, het loodzware blok met mij mee torsend, terug naar de wagen. Ik plaatste hem tussen de resten van de lunch en bekeek hem opgewonden van alle kanten.

Tijdens de ruim twee maanden durende tocht die we maakten door Lapland, was het me blijven achtervolgen en dook het op gezette tijden op, al leek het alleen *mij* te bereiken. Gerhard heeft er nooit iets van gemerkt. Ik wist dat ik er iets mee moest doen, maar absoluut niet wat en hoe. Het kwam mij voor als een soort grillig gebouw, vol met onverwachte hoeken en nissen maar van een enorme helderheid en vorm. Ontworpen met een onbegrijpelijke geestdrift en ondoordringelijke beweegredenen. Tegelijkertijd van een enorme massa en een uiterste transparantie. De ontmoeting met een meesterwerk.

De drie ton zuilenbasalt die ik in mijn werkplaats in Vlissingen had verzameld voor het beeld ontpopte zich onverwacht als een nieuw soort tegenstander. Waar het graniet mijn ruimte vulde met een dikke laag wit gruis, veranderde het basalt het in een onheilspellend zwart hok. Vooral op donkere dagen stond het mij vaak tegen het atelier te betreden. Bovendien bleek deze steensoort zich te gedragen als een soort glasachtige massa. Messcherp vlogen de splinters van de blokken, om zich van tijd tot tijd in de onbedekte stukjes van mijn gezicht te boren, of met het geluid van een zwarte bromvlieg vlak langs mijn oren te scheren en ergens trillend in de muur te blijven steken.

In het uiterste noorden van Finland parkeerde ik de bus met de neus naar het water op één van die spaarzame dagen die niet in het teken stonden van ons werk. Een strakblauwe lucht, zo typerend voor deze noordelijke streken, strekte zich uit boven het glasheldere water, dat door de ijskoude straffe wind werd opgezweept en de verblindend felle zon duizenden malen weerkaatste. Gerhard kleedde zich aan om een wandeling te maken, terwijl ik mij installeerde in de weldadige zonverwarmde cabine achter de grote voorruit met een pot vers gezette thee en briefpapier. Blind vond ik het bandje tussen de andere van onze ruime muziekverzameling en weldra zat ik rechtop als gehypnotiseerd te luisteren en verwonderde me over de sterke overeenkomst met de kaleidoscopische weerkaatsingen op het water voor me en de zich steeds onnavolgbaarder ontwikkelende fuga. Wat was begonnen met de vier stemmen van het strijkkwartet leek zich te vermenigvuldigen tot een veelvoud en een steeds dreigender chaos, uiteindelijk door een dwingende kadans bedwongen en schijnbaar moeiteloos overgaand in het centrale thema van dit kwartet, waar deze fuga een deel van is. Het was alsof slechts de wind wat ging liggen, zodat het wateroppervlak tot rust kwam. De storm was een onderdeel van dezelfde orde. Tijdens de tweede windvlaag kwam Gerhard binnen, de kou van buiten met zich meevoerende en de vraag of de muziek wat zachter kon. Verward door deze ontzuisterende werkelijkheid zette ik de muziek af. Hij bleek het niet te horen.

De eerste maanden werden volledig in beslag genomen door een stapeling van de basaltblokken. In vloeibare vorm in een dikke laag uitgestroomd en bij een te snelle stolling gekrompen tot een structuur van -bij ideale omstandigheden- zeshoekige zuilen, gaven mijn blokken -door het niet bestaan van zulke omstandigheden- de grillige aanblik van vijf-, zes-, zeven- en soms achthoekige zuilen. Een uiterst gekompliceerde puzzel was het gevolg en na verloop van tijd groeide dit bouwsel mij letterlijk boven het hoofd. Met een constructie van bokken, planken en trappetjes sleepte ik de zware blokken steeds hoger. Het beeld van een grillig gebouw doemde van tijd tot tijd weer op. Het hermetisch zwart van de stenen werd door de voegen van de stapeling tegengesproken: je keek er dwars doorheen en legde hierdoor een zekere kwetsbaarheid bloot.

Toen we de ruim 5000 km lange cirkelvormige tocht door Lapland hadden voltooid, besloten we Zweden te doorsnijden en via Noorwegen naar het zuiden af te zakken. Met een vreemd leeg gevoel na de druk en concentratie van het project van de achter ons liggende tijd, reden we door het Zweedse landschap en zette ik de radio aan. Tussen de voor mij volstrekt onverstanebare woordenvloed, doken die enkele verstaanbare woorden op, waardoor mijn haren recht overeind gingen staan: 'Große Fuge' en 'Ludwig van Beethoven'. Ik realiseerde mij vermoeid dat het volgende project alweer begonnen was.

Twee jaar na onze reis paste ik de fuga toe in mijn beeld. Via een door de stapeling aangegeven verticale lijn verschoof ik de ene helft tien centimeter tenopzichte van de andere. Het enige deel van het beeld dat onberoerd was gebleven sinds de vondst in Noorwegen was de kop. Maar die was tevens de belichaming van een dilemma: de werktitel van het beeld was al die tijd 'Große Fuge' geweest. Terwijl ik wist dat ik dit beeld nooit zo zou kunnen noemen, had ik dat probleem tot op dat moment niet onder ogen willen zien. Nu diende het dilemma zich on-dubbelzinnig aan: ik zette de bijna heilige kop op de verschoven vorm, maar hij paste niet meer. Hoe ik het ook draaide of keerde, hij hoorde er niet meer bij. Uit het veld geslagen klom ik de ladder af en nam afstand van het beeld. Op dat moment zag ik de logische oplossing en tegelijkertijd loste het dilemma zich even vanzelfsprekend op: ik haalde de kop naar beneden en spleet hem in tweeën, waardoor de verschuiving op een natuurlijke manier doorliep. Vanaf toen was de hele geschiedenis op reis slechts een aanleiding voor dit beeld met de titel 'Fuga'.

Gertjan Evenhuis

Vlissingen April 2000